BOFIT-blogi

Kolme kysymystä kaasusta

Venäjän talous | 17.02.2022 | Laura Solanko

KIRJOITTAJA



Laura Solanko
Vanhempi neuvonantaja

Miksi kaasunhinta on nyt niin korkealla? Miksi putkikaasun tuonti Venäjältä ei kasvanut vuonna 2021? Katkeaako kaasuntulo Venäjältä?

Miksi kaasunhinta on nyt niin korkealla?

Maakaasun keskeinen eurooppalainen viitehinta (Alankomaiden Title Transfer Facility, TTF) nousi viime vuoden aikana ennätyskorkealle. Kaasun futuurihinta on viime vuodet ollut pääsääntöisesti alle 25 €/MWh, mutta vuoden 2021 lopulla hinnat kohosivat hetkellisesti yli 100 euron megawattitunnilta. Kuluvan vuoden alussa hintapiikki on jo hieman tasaantunut. Hinnan räjähdysmäisestä noususta on syytetty Venäjää, mutta pörssihintaan vaikuttaa aina sekä kysyntä että tarjonta.

EU-maissa maakaasun kysyntä supistui vuonna 2020 pandemiatoimien ja lämpimän talven takia selvästi. Viime vuonna talouskasvun toipuminen ja kylmä lopputalvi nostivat kaasunkysynnän ripeästi noin vuoden 2019 tasolle. Kaasun kysyntä siis kasvoi nopeasti.

Kaasun tarjonta ei kuitenkaan pysynyt kysynnän kasvun perässä. EU-maiden oma maakaasun tuotanto on supistunut tasaisesti vuodesta 2010. Tuontitarve siis kasvaa jatkuvasti. Osa kasvaneesta tuontitarpeesta on katettu nesteytetyllä maakaasulla (LNG). Viime vuonna nopea talouskasvu kuitenkin nosti LNG:n hintoja erityisesti Aasiassa, mikä ohjasi suuren osa globaalista tuotannosta mm. Japanin ja Kiinan markkinoille. Viime vuonna putkikaasun tuonti Norjasta ja Algeriasta palautui nopeasti edellisvuosien tasoille. Sen sijaan kaasun tuonti Venäjältä jäi vuoden 2020 tasolle. Kun oma tuotanto supistui, nesteytetyn kaasun hinta moninkertaistui ja putkikaasun tuonnin kasvu jäi vaimeaksi, osa EU-maiden kysynnän kasvusta katettiin purkamalla kaasuvarastoja. Tämän seurauksena EU-alueen kaasuvarastojen täyttöaste on nyt poikkeuksellisen alhainen.

Miksi putkikaasun tuonti Venäjältä ei kasvanut vuonna 2021?

Venäjä on EU-maiden suurin maakaasun toimittajamaa, ja putkikaasun tuonti Venäjältä on viime vuosina kasvanut. Siksi Venäjän-tuonnin jääminen vuoden 2020 tasolle oli odottamatonta, muttei täysin yllättävää. Taustalla on ainakin kolme tekijää.

1. Vaikka kaasuntuotanto Venäjällä kasvoi viime vuonna, myös kotimainen kysyntä kasvoi. Toimitukset kotimaahan ovat aina ensisijalla. Lisäksi monivuotisiin sopimuksiin perustuva vienti mm. Turkkiin ja Kiinaan kasvoi selvästi. Gazpromilla ei ole kovin paljoa vapaata kapasiteettia toimitettavaksi Euroopan markkinoille.
2. Koska valtaosa EU-maiden energiayhtiöiden solmimista kaasusopimuksista on sidottu kaasupörssissä määräytyvään viitehintaan, korkea pörssihinta ja pienet myyntimäärät voivat maksimoida Gazpromin myyntitulot. Monopoli yksinkertaisesti maksimoi voittojaan.
3. Pitkistä toimitussopimuksista on EU-maissa hankkiuduttu eroon siksi, ettei ostaja olisi sidottu yhteen toimittajaan. Asetelma tarkoittaa samalla myös sitä, että tuottaja voi vapaammin valita kenelle myy. Jos myyjän ja ostajan välit ovat muista syistä poikkeuksellisen huonot, ehkä kaasunmyyjä ei halua lisätä myyntiään.

Katkeaako kaasuntulo Venäjältä?

Mikään ei ole varmaa, mutta kaasuntulon tarkoituksellinen katkaiseminen on hyvin epätodennäköistä.

Jännitteiden kasvusta huolimatta kaasuntuonti Venäjältä ei ole katkennut. Gazprom on jatkuvasti toimittanut EU-maiden asiakkaille ennalta sovitut määrät kaasua. Tuontimäärien pysyminen vuoden 2020 tasolla johtuu siitä, ettei Gazprom ole tarjonnut kaasua päivittäismarkkinoille. Kaasun toimitussopimusten rikkominen olisi huono energia-ase, koska sitä voi käyttää vain kerran. Tämä varmasti tiedetään Moskovassakin. Epävarmuus tulevista kaasutoimituksista on viime vuosikymmenen ajan suuresti vauhdittanut mm. EU:n kaasumarkkinan kehittymistä, LNG:n vastaanottokapasiteetin kasvua ja EU:n sisäisten kaasuputkien rakentamista.

Kaasua tulee Venäjältä EU-maihin neljää merkittävää reittiä pitkin: Itämeren, Valko-Venäjän, Ukrainan ja Turkin kautta. Jos tuonti yhtä reittiä pitkin supistuu, se voidaan korvata toisaalla. Kaikkien putkien sulkeminen yhtä aikaa olisi jo laajamittaisen kriisin paikka. Mutta epävarmuuden ja hämmennyksen lietsomiseen eri toimitusreittien vaihtelu toki sopii.

Kuvio 1.

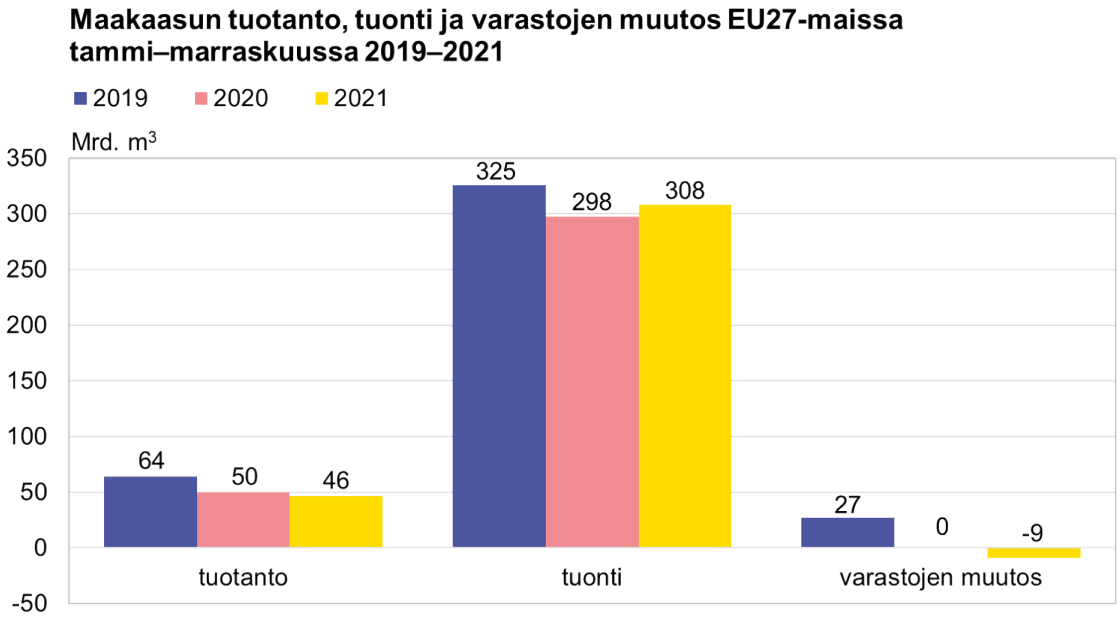

Lähde: Eurostat, tilaston tunniste nrg_cb_gasm.

15.2.2022
eurojatalous.fi

Asiasanat

EU, kaasumarkkinat, maakaasu, Ukraina, Venäjä